

СУТНІСТЬ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО РЕСУРСУ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасна освітня парадигма вибудовується у контексті євроінтеграційних процесів. Для практичної реалізації стратегічного курсу України на європейську інтеграцію необхідно оновити форми і методи освітнього процесу відповідно до вимог часу та нових освітніх стандартів. Для реалізації цього завдання, на нашу думку, необхідно забезпечити створення в закладах вищої освіти комфортних умов для розвитку професійних якостей особистості, ціннісних орієнтацій та вмінь, необхідних для життєдіяльності в сучасному європейському співтоваристві. Незважаючи на те, що в педагогіці вищої школи накопичений значний досвід з підготовки майбутнього вчителя історії до професійної діяльності, аспект підготовки його засобами музейної педагогіки залишається маловивченим. Зазначене обумовлює мету та завдання даної статті.

Теоретичні основи інноваційної діяльності в освітній сфері досліджували К. Баханов, Х. Барнет, С. Гончаренко, Н. Грос, І. Дичківська, О. Дубасенюк, У. Кінгстон, В. Кремень, Н. Лагервей, М. Майлз, С. Сисоєва, В. Сластьонін, А. Хаберман, В. Химинець та ін. Педагогічний аспект музейного середовища узагальнили В. Белофастова, О. Медведєв, Н. Пусепліна, І. Самсакова та ін. Методичні засади реалізації форм, методів і прийомів музейної педагогіки обґрунтували О. Караманов, Ф. Левітас, О. Салата, В. Снагощенко, Б. Столяров, М. Юхневич та ін.

Метою статті є обґрунтування потенціалу музейної педагогіки як інноваційного ресурсу в освіті у контексті євроінтеграційних процесів.

Аналіз педагогічної та методичної літератури дає підстави до визначення інноваційних ресурсів навчання як альтернативи традиційному навчанню, як можливість отримання оптимального результату при вирішенні освітніх проблем. В педагогічній літературі під інноваціями розуміють створення

нового в системі освіти: нові пріоритети, підходи, визначення актуальних умінь і навичок.

Інновації (лат. «innovatio» – оновлення, зміна) – комплексні зміни, поліпшення, удосконалення ходу освітнього процесу з метою отримання оптимальних результатів. Педагогічна дійсність охоплює сукупність конкретних освітніх явищ. Тому інновації охоплюють різні компоненти освітнього процесу: мету, завдання, зміст, форми взаємодії учителя та учнів, методи, засоби тощо. Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність. Продуктом інноваційної діяльності є нові оптимальні форми навчання, засоби (дидактичні, матеріальні, інформаційні тощо); ефективні методи навчання. Носієм педагогічних інновацій виступає вчитель, який володіє критичним мисленням, здатністю до творчої діяльності [4, с. 86 – 89].

Найголовнішою умовою інноваційного освітнього процесу є його особистісна зорієнтованість, спрямована на те, щоб здобувач освіти став суб'єктом діяльності, пізнання, спілкування. Ці тенденції свідчать, що головною функцією освіти є розвиток людини. Для педагогів важливо вміти поєднати традиційну систему педагогічних прийомів, методів та організаційних форм з інноваційними технологіями навчання. З огляду на це постало завдання певною мірою оновити зміст педагогічної взаємодії зі студентами і приділити увагу проблемі формування інноваційного освітнього простору.

До найефективніших технологій, на нашу думку, можна віднести технології навчання в музейному просторі. Ми підготували та почали впроваджувати в освітній процес Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка робочу програму «Музейна педагогіка» на засадах діяльнісного підходу. Мета курсу – засвоєння студентами системи знань щодо процесу виникнення, становлення і розвитку музейної педагогіки; формування у здобувачів освіти практичних умінь та навичок, необхідних для забезпечення ефективної педагогічної діяльності в умовах музейного простору; формування мотивації до професійної діяльності.

За визначенням О.Салати, музейна педагогіка – міждисциплінарна галузь наукового знання, що формується на перетині педагогіки, психології, музеєзнавства і профільної музею дисципліни, побудована на його основі специфічна практична діяльність, орієнтована на передачу культурного (художнього) досвіду в умовах музейного середовища. Іншими словами, музейна педагогіка – це галузь педагогічної науки, предметом дослідження якої є культурно-освітня діяльність в умовах музею [6, с. 84].

Таким чином, предметом музейної педагогіки є проблеми, пов'язані зі змістом, методами, засобами, формами освітнього процесу, а також характером педагогічної взаємодії в умовах музейного середовища.

З'ясуємо значення терміну «музейний простір». У Законі України «Про музеї та музейну справу», прийнятому 29 червня 1995 року, йдеться про те, що «музей – науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини» [2].

Таким чином, музеї розглядаються не лише як сховище артефактів, а й як заклади, які можуть надавати широкий спектр освітніх послуг, організовувати цікаве дозвілля, реалізовувати культурні та соціальні програми.

Музейний простір дослідники визначають як спеціально створене середовище побутування музейних предметів (безпосередньо музейне приміщення, експозиції, фонди) та навколomuзейний простір, де створені необхідні умови для максимального впливу музейних предметів на відвідувача [7, с. 8 – 9].

Науковці розглядають музейний простір як середовище, що надає можливість через контактування з музейними предметами перетворити процес засвоєння знань у цілісне й інтегроване явище. Завдання педагога – організувати педагогічну взаємодію в такий спосіб, щоб створити оптимальні умови для активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Основними формами організації освітнього процесу є різні типи лекцій та практичних занять. Також ми плануємо навчальні екскурсії, віртуальні подорожі, квести, прес-конференції, ділові ігри тощо. На нашу думку, наразі найбільш перспективною формою педагогічної взаємодії в музейному просторі є проведення практичних та лабораторних занять з елементами інтерактивних технологій. Важливу роль при цьому відіграє самостійна пошуково-дослідницька робота студентів. Матеріали, зібрані в музеях, можна використовувати для написання курсових, магістерських робіт, підготовки виступів на конференціях тощо.

Під час практичних занять студенти працюють індивідуально, а також в парах або у групах. Студенти вчатьсЯ моделювати уроки історії в музейному просторі, відпрацьовують уміння добирати відповідний методичний матеріал, планувати маршрут та інтерактивну взаємодію. Особлива увага акцентується на необхідності раціонального й доцільного використання музейних предметів як засобів педагогічного впливу. Одним із методів, який використовується викладачем під час проведення практичних занять, є робота над проєктами. У рамках проєктної діяльності передбачається обґрунтування й планування музейних уроків і виховних заходів у музейному середовищі. Ця форма організації поєднує виконання різних практичних завдань відповідно до змісту й має акцент на більшій самостійності здобувачів освіти. Студенти мають можливість застосовувати отримані ними знання у практичній діяльності.

При організації навчальних занять у музейному просторі, на нашу думку, доцільно використовувати інтегрований підхід, який створює умови для педагогічної творчості та передбачає, що в процесі педагогічної взаємодії враховуються існуючі міжпредметні зв'язки, насамперед – з історією, культурологією, методикою викладання історії тощо.

Для ефективного проведення навчального заняття в музейному просторі необхідно здійснити підготовчу роботу: обґрунтування теми й мети навчального заняття з урахуванням освітніх можливостей музейного середовища; з'ясування педагогічних аспектів музейного простору (визначити

об'єкти демонстрації, обрати місця для зупинок, скласти маршрут, визначити відповідні дидактичні методи та прийоми, адже музейний простір вимагає спеціальної методики проведення занять); обґрунтування навчальних інтеракцій; підготовка диференційованих завдань та дидактичних матеріалів для інтерактивних вправ та дослідницької діяльності здобувачів освіти. Доцільно провести інструктаж щодо правил організації навчальної діяльності в музейному просторі та інструктаж щодо виконання завдань творчого характеру. Наприклад, написати есе, опорний конспект, створити портфоліо тощо. Під час проведення навчального заняття в музейному просторі, на нашу думку, доцільно використовувати традиційні (словесні, наочні, практичні) та інтерактивні методи навчання. Серед інтерактивних методів, форм і прийомів, що найчастіше використовуються, слід назвати такі: «мозковий штурм», «дерево рішень»; дискусія із запрошенням фахівців (музейних працівників); ділова гра (студенти перебувають у ролі учня, вчителя, методиста тощо), майстер-класи.

Музейні заняття також передбачають застосування спеціальних музейно-педагогічних прийомів: показу, коментування, занурення в історичну епоху, порівняння, реконструкції, цитування, руху, локалізації подій [5, 9 – 10].

Таким чином, засвоєння знань відбувається в результаті виконання студентами певної системи дій, в результаті самостійної діяльності (проблемні ситуації, розігрування ситуації за ролями, опрацювання дискусійних питань тощо).

Враховуючи вище сказане, можемо зробити висновки, що музейна педагогіка є важливим освітнім ресурсом професійної підготовки майбутнього вчителя історії. Музейно-педагогічний підхід сприяє розширенню освітнього простору й створенню комфортних умов для освітньої діяльності. Використання елементів музейної педагогіки дозволяє: мотивувати студентів до професійної діяльності; посилити міжпредметні зв'язки; залучити студентів до проєктної діяльності. Музейне середовище забезпечує інтерактивний характер педагогічної взаємодії. Музейний простір надає можливість через

контактування з музейними предметами перетворити психолого-педагогічний процес засвоєння знань у цілісне й інтегроване явище.

Актуальним напрямом подальших розробок зазначеної проблеми є вивчення європейського досвіду щодо впровадження елементів музейної педагогіки у діяльність закладів вищої освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. URL: [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145 - 19](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19) (дата звернення: 09.11.2023).
2. Закон України від 29 червня 1995 р. «Про музеї та музейну справу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95> (дата звернення: 09.11.2023).
3. Закон України «Про вищу освіту». URL : zakon.rada.gov.ua/go/1556-18 (дата звернення: 09.11.2023).
4. Баханов К. О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. Харків: Основа, 2005. 125 с.
5. Караманов О. В. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*. № 3, 2012. С. 5 – 12.
6. Салата О. О. Основи музеєзнавства: навчально-методичний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
7. Снагощенко В. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки: автореф. дис... канд. пед. наук / В. В. Снагощенко. Київ: Б. в., 2010. 20 с.